

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17

Telex: 816-436

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefax: 29-40-89

BS/418/144/90

OPINIA PUBLICZNA O DYMISJI RZĄDU T. MAZOWIECKIEGO

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1990 r.

Badanie CBOS¹, przeprowadzone niespełna tydzień po zgłoszeniu dymisji rządu przez premiera T.Mazowieckiego, wykazało, że wiadomość o rezygnacji najczęściej przyjmowano z obojętnością. Może to dziwić, zwłaszcza w sytuacji gdy zaledwie dwa tygodnie wcześniej² działalność Rady Ministrów aprobowala ponad połowa respondentów, a jej prezesa prawie trzy czwarte.

Powyższe dane skłaniają do przeanalizowania sposobu postrzegania rządu przez opinię publiczną na przestrzeni ostatniego roku.

Opinie o rządzie w okresie listopad'89 - listopad'90

W listopadzie ubiegłego roku - kiedy był już znany pełny skład gabinetu i ogłoszone zostały jego plany i zamierzenia - rząd uzyskał aprobatę zdecydowanej większości polskiego społeczeństwa (tab.1, rys.1). Co więcej, dwa miesiące wcześniej (tuż po desygnowaniu T.Mazowieckiego na stanowisko premiera) jedna na pięć pytaných przez CBOS osób uważała, że cieszy się on poparciem prawie wszystkich obywateli, a ponad połowa (59%) mówiła o poparciu większości społeczeństwa.

Później, z miesiąca na miesiąc zmniejszał się odsetek aprobujących działalność rządu, a rósł dezaprobuujących ją. Mimo to w listopadzie br. przewaga ocen pozytywnych nad negatywnymi (wskaźnik aprobaty rządu "netto") była dość duża - wynosiła 26%.

W czerwcu'90 (po wyborach samorządowych), kiedy poproszono respondentów o ocenę poczynañ rządu z zastosowaniem szkolnej skali ocen, dominowały noty *dobre* (44%), nieco mniej było ocen *dostatecznych* (39%), a liczba stopni *niedostatecznych* (7%) była nieco większa niż *bardzo dobrych* (4%). W lipcu największa grupa badanych (42%) uważała, że gabinet T.Mazowieckiego *prowadzi słuszną politykę, ale napotyka znaczne trudności*, nieco mniejsza (30%) - że rząd *ma*

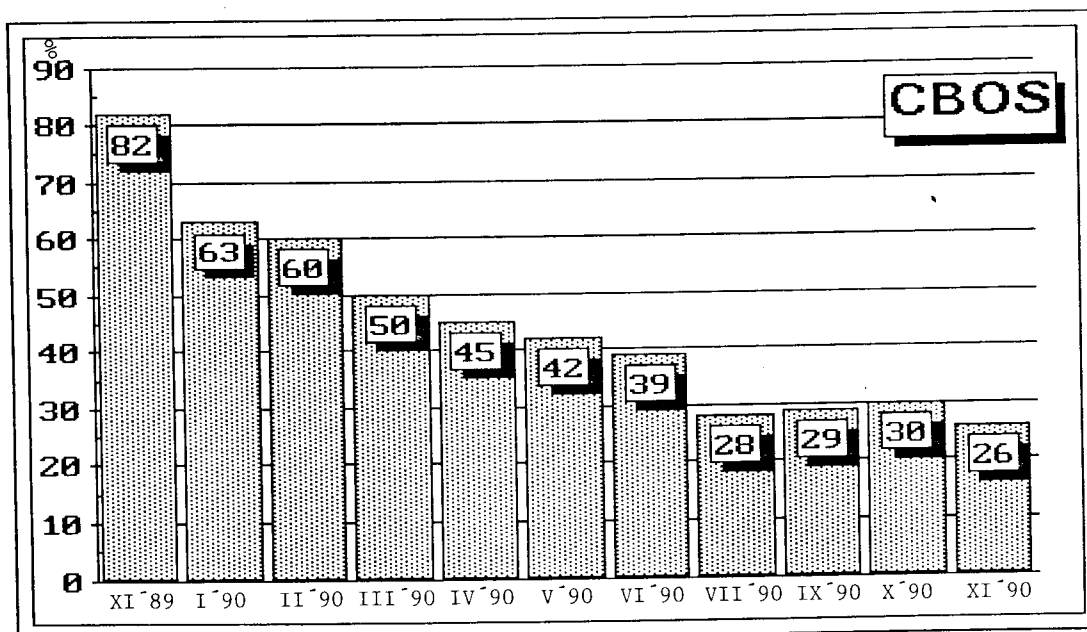
¹ Sondaż "Sprawy Polski i Polaków"(6) przeprowadzony w dniach 1-3.12.1990 r. na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności (N=1476).

² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia"(10) zrealizowane w dniach 17-18.11.1990 r. na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności (N=1490).

Tabela 1

w procentach

Ocena działalności rządu	Wskazania respondentów według terminów badań:										
	XI '89	I '90	II '90	III '90	IV '90	V '90	VI '90	VII '90	IX '90	X '90	XI '90
Aprobata	87	75	74	68	64	62	61	56	58	56	55
Dezaprobatą	5	12	14	18	19	20	22	28	29	26	29
Brak zdania	8	13	12	14	17	18	17	16	13	18	16
Aprobata "netto"	82	63	60	50	45	42	39	28	29	30	26

Rys. 1. Aprobata "netto" rządu T. Mazowieckiego

dobrze zamiary, ale nie umie ich realizować. Jedynie 3% ankietowanych było wtedy zdania, że Rada Ministrów powinna pójść do dymisji, ale jednocześnie 13% miało liczne zastrzeżenia co do jej polityki, a w pełni zadowolonych z działalności rządu stanowili zaledwie 4%.

Jak widać, spadek popularności rządu nie był nagły i nie oznaczał całkowitego braku zaufania społeczeństwa. Warto zauważyć, że w omawianym okresie obniżyła się również aprobata "netto" innych instytucji nowego układu politycznego: Sejmu (z 85% w listopadzie '89 do 21% w listopadzie br.), Senatu (z 82% do 14%), "Solidarności" (z 77% do 21%), a nawet Kościoła katolickiego (z 82%

do 42). Wszystkie te instytucje w powszechnym mniemaniu utożsamiane były z obecnym układem władzy, tak więc zaobserwowany kryzys zaufania dotyczy nie tyle rządu, co całego systemu instytucji i organizacji politycznych.

Jedną z przyczyn pogarszania się notowań rządu była niewątpliwie rozbieżność między głoszonymi po wyborczym zwycięstwie bloku "Solidarności" (w czerwcu ubiegłego roku) deklaracjami politycznymi a faktycznymi oczekiwaniami społeczeństwa względem nowego establishmentu. Już bowiem w listopadzie zeszłego roku tylko 3% respondentów spodziewało się od rządu *przede wszystkim zmian politycznych* (demokratyzacji życia), a aż 58% - *przede wszystkim poprawy warunków życia*. W równym stopniu jednego i drugiego życzyło sobie 37% badanych.

Wpływ kampanii wyborczej na popularność rządu

Niewątpliwie duże znaczenie dla społecznej oceny Rady Ministrów miał przebieg i ton kampanii prezydenckiej. Mniej lub bardziej dosadna krytyka dokonań ekipy T.Mazowieckiego stała się istotnym sposobem pozyskiwania stronników - potencjalnego elektoratu. Wpływ przedwyborczej propagandy na aprobatę rządu można ocenić na podstawie rozkładu opinii o efektach pracy ustępującego gabinetu w grupach zwolenników poszczególnych pretendentów do Belwederu (tab.2).

Tabela 2

w procentach

Ocena efektów pracy rządu	Respondenci:					
	głosujący w I turze wyborów prezydenckich na:					nie biorący udziału w wyborach
	R.Bartoszcze	W.Cimoszewicza	T.Mazowieckiego	S.Tymińskiego	L.Wałęse	
Więcej sukcesów niż porażek	7	15	43	12	18	19
Tyle samo sukcesów co porażek	56	54	48	48	51	47
Więcej porażek niż sukcesów	32	26	7	38	26	30
Trudno powiedzieć	5	5	2	2	5	4

Najmniej pozytywnie do polityki gabinetu T.Mazowieckiego nastawione były elektoraty R.Bartoszcze i S.Tymińskiego, tzn. kandydatów, którzy w przedwyborczych wystąpieniach z największą siłą piętnowali rząd. Jeszcze większe różnice w ocenach rezultatów pracy rządu wiązały się z wyborem w drugiej turze głosowania (tab.3), kiedy to wokół kandydata niezależnego zgromadziła się znaczna część niezadowolonych z realizowanej linii politycznej, przychylni rządowi zaś scedowali swe głosy na kandydata reprezentującego szeroko rozumiany obóz "solidarnościowy".

Tabela 3

w procentach

Ocena efektów pracy rządu	Respondenci:			
	zamierzający głosować w II turze wyborów na:		niezdecydowani	nie zamierzający głosować
	S.Tymińskiego	L.Wałęzę		
Więcej sukcesów niż porażek	13	23	16	21
Tyle samo sukcesów co porażek	46	52	47	47
Więcej porażek niż sukcesów	37	21	30	29
Trudno powiedzieć	4	4	7	3

W efekcie kampania prezydencka wpłynęła na wyzwolenie - dotychczas hamowanego - niezadowolenia, wynikającego z obciążenia społeczeństwa kosztami wychodzenia z zapaści gospodarczej i zawiedzionych nadziei na szybki wzrost stopy życiowej. Nastroje te wywołały znaczny spadek akceptacji dotychczas najpopularniejszego w Polsce polityka (tab.4) i znaczny wzrost krytycyzmu względem kierowanego przez niego rządu.

Tabela 4

w procentach

Postulaty dotyczące roli politycznej T.Mazowieckiego	Wskazania respondentów według terminów badań:	
	X '90	XI '90
Większa niż obecnie	55	39
Taka sama jak obecnie	26	36
Mniejsza niż obecnie	11	15
Brak zdania	8	10

W tej sytuacji nie dziwi fakt zmiany odsetka zadowolonych z dymisji rządu wielkich nadziei, przy jednoczesnym powiększeniu się grona obojętnych (tab.5).

Tabela 5

w procentach

Reakcje na dymisję rządu T.Mazowieckiego	Wskazania respondentów według terminów badań:	
	VII '90	XII '90
Radość	2	4
Zadowolenie	5	13
Obojętność	30	39
Niezadowolenie	38	26
Smutek	20	16
Trudno powiedzieć	5	2

Ocena rządu po zapowiedzi jego dymisji

Zdaniem prawie połowy badanych (49%), ekipa T.Mazowieckiego w czasie swej ponad rocznej działalności odniosła niemal tyle samo sukcesów co porażek. Ponad jedna czwarta (27%) respondentów dostrzega więcej niepowodzeń niż sukcesów, a co piąty (20%) więcej sukcesów. Pewien wpływ na ocenę efektów pracy Rady Ministrów miało poczucie zadowolenia z postępującej w naszym kraju demokratyzacji życia publicznego (tab.6). Wpływ ten jednak nie

Tabela 6

w procentach

Ocena efektów pracy rządu	Zadowolenie z postępu demokratyzacji w Polsce:		
	zadowoleni	niezadowoleni	niezdecydowani
Więcej sukcesów niż porażek	25	11	12
Tyle samo sukcesów co porażek	50	47	44
Więcej porażek niż sukcesów	22	37	21
Trudno powiedzieć	3	5	23

był na tyle znaczący, aby sądzić, że normalizacja zasad regulujących życie zbiorowe była tym, czego w pierwszym rządzie oczekiwała większość naszego społeczeństwa. Potwierdzają to - uzyskane

przez CBOS w listopadzie zeszłego roku - wskazania dotyczące nadziei wiązanych z "solidarnościowym" rządem. Na uwagę zasługuje fakt, że nawet w grupie uczestników sondażu doceniających postępy polskiej demokracji częściej niż co czwarty wskazuje w polityce rządu na przewagę niepowodzeń nad sukcesami, a co drugi uważa, że było ich po równo. Znamienne, że poglądy na temat efektów pracy gabinetu różnicuje, niemal w tym samym stopniu, zadowolenie z życia (tab.7).

Tabela 7

w procentach

Ocena efektów pracy rządu	Zadowolenie z życia:		
	zadowoleni	niezadowoleni	niezdecydowani
Więcej sukcesów niż porażek	23	13	14
Tyle samo sukcesów co porażek	50	48	47
Więcej porażek niż sukcesów	23	35	28
Trudno powiedzieć	4	4	11

Związek między oceną ekipy T.Mazowieckiego a sposobem patrzenia na przyszłość naszego kraju może nasuwać wniosek, że akceptacja polityki rządu wiązała się z bardziej optymistyczną (niż w przypadku jej nie akceptujących) wizją przyszłej Polski (tab.8).

Tabela 8

w procentach

Ocena efektów pracy rządu	Stosunek do przyszłości kraju:		
	nadzieja	nadzieja i obawa	obawa
Więcej sukcesów niż porażek	25	11	12
Tyle samo sukcesów co porażek	50	47	44
Więcej porażek niż sukcesów	22	37	21
Trudno powiedzieć	3	5	23

Oceniając stosunek większości społeczeństwa do dokonań rządu, zaledwie 4% ankietowanych jest przekonanych o powszechności opinii, iż Rada Ministrów zrobiła wszystko, aby poprawić sytuację w kraju; podobny odsetek wyraża odmienną opinię - że

rząd nic nie zrobił. Zdaniem 40% - w społecznym odczuciu - rząd zrobił wiele, ale jednak nie wszystko. W opinii 28% badanych - zrobił on równie wiele co zaniedbał, a zdaniem 17% - większość ludzi w Polsce uważa, że gabinet zrobił niewiele. Powyższy rozkład poglądów świadczy o dominacji ocen umiarkowanych i wyważonych, nie prezentuje się jednak zbyt przychylnie dla ekipy rządzącej. Dopiero porównanie (tab.9) go z odpowiedziami na identyczne pytanie o oceny rządu M.F.Rakowskiego (zadane również po wygaśnięciu jego mandatu) dowodzi, że w polskim życiu politycznym faktycznie wystąpiła nowa jakość.

Tabela 9

w procentach

Opinie na temat społecznej oceny dokonań rządu	Oceniane rządy:	
	M.Rakowskiego (VII '89)	T.Mazowieckiego (XII '90)
Zrobił wszystko, aby poprawić sytuację w kraju	2	4
Zrobił wiele, ale nie wszystko	23	40
Równie wiele zrobił, co zaniedbał	20	28
Niewiele zrobił	29	17
Nie zrobił nic, aby poprawić sytuację w kraju	17	4
Trudno powiedzieć	9	7

W zaistniałej po pierwszej turze wyborów prezydenckich sytuacji połowa uczestników sondażu przyjęła ze zrozumieniem dymisję rządu (z tego 20% oceniało ją jako zdecydowanie słuszną), a jedna trzecia uznała ją za niesłuszną (z tego 10% - zdecydowanie). Zważywszy jednak, że z powyborczą decyzją premiera nie zgadzają się częściej przychylniej oceniający politykę jego gabinetu (tab.10), można przyjąć, że uważają oni dymisję rządu nie tyle za niesłuszną, co przedwcześnie.

Ostatnie badania wykazały ponadto, że ekipa premiera Mazowieckiego cieszyła się największym uznaniem osób z wyższym wykształceniem, respondentów wywodzących się ze środowisk inteligencji, ludzi biznesu i urzędników oraz wśród mieszkańców dużych

Tabela 10

w procentach

Ocena decyzji o dymisji rządu	Ocena efektów pracy rządu:		
	więcej sukcesów	tyle samo sukcesów co porażek	więcej porażek
Zdecydowanie słuszna	19	16	32
Raczej słuszna	22	34	30
Raczej niesłuszna	33	25	15
Zdecydowanie niesłuszna	16	8	10
Trudno powiedzieć	10	17	13

miast. Najmniej zrozumienia znalazła na wsi, u rolników i osób z podstawowym wykształceniem. Pełne zróżnicowania socjodemograficzne przedstawiono w tabelach aneksu.

x

x

x

Rząd Tadeusza Mazowieckiego cieszył się wyjątkowo dużym uznaniem i zrozumieniem w polskim społeczeństwie. Społeczna aprobatą wynikała jednak przede wszystkim z powszechnego niemal zadowolenia z upadku PZPR i powołania "solidarnościowego" rządu. W ciągu rocznej kadencji gabinetu aprobatą jego poczynąń stopniowo malała, będąc jednak ciągle wysoką w porównaniu z innymi instytucjami politycznymi.

Jeszcze korzystniej kształtowała się ocena pierwszego po drugiej wojnie światowej niekomunistycznego premiera, który przez cały rok był najpopularniejszą i najwyżej aprobowaną postacią polskiej sceny politycznej.

Na spadek popularności ekipy rządowej decydujący wpływ miała nie tyle sytuacja gospodarcza kraju, co stałe obniżanie się poziomu życia. Oczekiwania i nadzieje społeczeństwa w tej dziedzinie były znacznie większe, szczególnie jeśli chodzi o czas wychodzenia z kryzysu. Początkowo w społeczeństwie panowało duże zrozumienie konieczności ponoszenia kosztów wdrażania reformy gospodarczej. Jednak z czasem pojawiły się nastroje niezadowolonia, podsycane przez zwolenników poglądu, że lepsze efekty

gospodarcze można było osiągnąć mniejszym kosztem społecznym. Katalizatorem zmiany społecznego klimatu wokół rządu RP była kampania przed pierwszą turą wyborów prezydenckich, kiedy powyższą tezę forsowało jednocześnie pięciu (na sześciu) pretendentów do najwyższego w naszym państwie urzędu.

Pomimo to, odchodzący rząd cieszy się uznaniem, jakiego nie odnotowały - w okresie sprawowania władzy - poprzednie gabinety. Jego działania aprobowała w połowie listopada br. ponad połowa polskiego społeczeństwa, a co więcej, były to przede wszystkim osoby aktywne i kompetentne politycznie.

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Reakcje na dymisję rządu:					
	radość	zadowole- nie	obojęt- ność	niezadowo- lenie	smutek	trudno po- wiedzieć
Ogółem	4	13	39	26	16	2
<u>Płeć</u>						
Mężczyźni	4	15	38	28	13	2
Kobiety	3	11	40	23	19	3
<u>Wiek</u>						
Do 24	3	12	47	27	10	1
25-29	8	12	44	23	9	3
30-39	3	14	38	26	17	2
40-49	4	12	32	29	19	3
50-59	5	14	41	24	14	1
60 lat i więcej	2	13	39	24	18	3
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	5	16	43	25	9	2
Miasto	3	11	36	26	20	2
<u>Wielkość miasta</u>						
Do 20 tys.	1	13	34	29	20	3
21-100	4	11	41	24	17	3
101-500	4	9	38	28	19	2
501 tys. i więcej mieszkańców	2	13	29	25	27	3
<u>Region</u>						
Środkowy (Warszawa)	4	20	35	21	16	3
Północno-wschodni (Białystok)	3	18	42	23	12	2
Północny (Gdańsk)	1	10	35	30	21	3
Południowy (Katowice)	2	9	43	26	17	2
Południowo-wschodni (Kraków)	5	14	42	28	12	0
Środkowo-wschodni (Lublin)	14	5	36	27	14	3
Środkowo-zachodni (Poznań)	3	14	42	19	20	0
Południowo-zachodni (Wrocław)	4	10	35	33	13	4
<u>Wykształcenie</u>						
Podstawowe	4	14	44	23	10	3
Zasadnicze zawodowe	6	13	45	23	11	1
Średnie	3	12	34	29	20	2
Wyższe	3	12	20	32	32	1
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>						
Inteligencja, kadra kierownicza	3	10	19	33	34	1
Pozostali umysłowi	2	11	31	32	21	2
Pracownicy handlu i usług	3	7	49	17	20	5
Robotnicy wykwalifikowani	3	12	47	24	10	3
Robotnicy niewykwalifikowani	6	12	42	25	10	4
Robotnicy najemni w rolnictwie i leśnictwie	2	23	40	15	21	0
Rolnicy	7	21	44	20	5	2
Prywatni przedsiębiorcy	7	11	28	29	24	0
Inni	0	8	67	17	8	0
<u>Dochód głównego żywiciela rodziny</u>						
Do 450 tys.	5	23	33	21	15	4
451-700	7	12	43	25	12	1
701-950	5	14	40	25	13	2
951-1200	2	10	45	22	17	3
1201-1450	4	12	33	29	19	3
1451-1950	4	16	35	30	13	1
Powyżej 1950 tys.zł	1	11	33	31	23	1

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka badanych	Ocena efektów polityki rządu:			
	więcej sukcesów niż porażek	tyle samo sukcesów co porażek	więcej porażek niż sukcesów	trudno powiedzieć
Ogółem	20	49	27	4
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	21	47	28	3
Kobiety	18	51	25	5
<u>Wiek</u>				
Do 24	22	54	21	3
25-29	22	52	25	1
30-39	20	51	25	4
40-49	20	49	27	3
50-59	16	47	32	5
60 lat i więcej	19	45	27	8
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	15	48	32	5
Miasto	23	49	24	4
<u>Wielkość miasta</u>				
Do 20 tys.	25	50	22	3
21-100	19	52	26	4
101-500	23	48	24	5
501 tys. i więcej mieszkańców	27	47	21	4
<u>Region</u>				
Środkowy (Warszawa)	18	41	36	5
Północno-wschodni (Białystok)	16	46	30	8
Północny (Gdańsk)	22	50	25	3
Południowy (Katowice)	29	48	16	6
Południowo-wschodni (Kraków)	19	53	24	3
Środkowo-wschodni (Lublin)	7	55	33	4
Środkowo-zachodni (Poznań)	16	56	27	0
Południowo-zachodni (Wrocław)	20	48	26	5
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	13	50	30	7
Zasadnicze zawodowe	18	48	30	4
Średnie	24	50	24	3
Wyższe	33	46	19	2
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja, kadra kierownicza	33	42	23	2
Pozostali umysłowi	23	51	23	2
Pracownicy handlu i usług	17	51	25	7
Robotnicy wykwalifikowani	17	53	26	4
Robotnicy niewykwalifikowani	16	51	25	8
Robotnicy najemni w rolnictwie i leśnictwie	21	46	27	6
Rolnicy	9	45	37	8
Prywatni przedsiębiorcy	35	43	22	0
Inni	17	50	25	8
<u>Dochód głównego żywiciela rodziny</u>				
Do 450 tys.	12	43	35	8
451-700	18	50	28	5
701-950	19	48	29	4
951-1200	16	54	25	4
1201-1450	19	49	27	4
1451-1950	23	48	27	2
Powyżej 1950 tys. zł	33	47	19	1

Tabela 3

w procentach

Charakterystyka badanych	Opinie na temat społecznej oceny dokonań rządu T.Mazowieckiego:					
	zrobił wszystko, aby poprawić sytuację kraju	zrobił wiele, ale nie wszystko	równie wiele zrobił, co zaniedbał	niewiele zrobił	nie zrobił nic, aby poprawić sytuację kraju	trudno powiedzieć
Ogółem	4	40	27	17	4	7
<u>Płeć</u>						
Mężczyźni	4	41	29	16	5	5
Kobiety	4	40	26	18	4	9
<u>Wiek</u>						
Do 24	2	43	27	14	5	9
25-29	2	48	27	8	5	9
30-39	4	41	27	18	3	6
40-49	3	38	32	18	5	4
50-59	3	38	27	21	5	5
60 lat i więcej	4	40	23	16	5	10
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	1	36	28	19	7	8
Miasto	5	43	27	16	3	6
<u>Wielkość miasta</u>						
Do 20 tys.	4	51	23	14	2	6
21-100	6	37	31	19	4	3
101-500	6	42	24	18	2	9
501 tys. i więcej mieszkańców	5	46	30	12	3	4
<u>Region</u>						
Środkowy (Warszawa)	4	30	31	22	6	6
Północno-wschodni (Białystok)	2	34	29	21	3	11
Północny (Gdańsk)	3	42	25	20	4	5
Południowy (Katowice)	9	45	21	14	1	10
Południowo-wschodni (Kraków)	0	44	30	12	6	8
Środkowo-wschodni (Lublin)	2	36	22	23	12	3
Środkowo-zachodni (Poznań)	4	40	31	16	3	6
Południowo-zachodni (Wrocław)	2	49	30	14	3	2
<u>Wykształcenie</u>						
Podstawowe	2	34	25	21	7	11
Zasadnicze zawodowe	3	39	28	21	4	5
Średnie	5	46	28	12	3	5
Wyższe	6	46	33	11	3	1
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>						
Inteligencja, kadra kierownicza	9	44	31	11	3	2
Pozostali umysłowi	3	46	30	15	2	4
Pracownicy handlu i usług	1	49	26	14	4	5
Robotnicy wykwalifikowani	3	37	27	21	3	8
Robotnicy niewykwalifikowani	4	41	23	15	5	12
Robotnicy najemni w rolnictwie i leśnictwie	10	25	33	21	6	4
Rolnicy	0	30	26	23	10	10
Prywatni przedsiębiorcy	5	56	22	11	5	1
Inni	0	42	33	0	0	25
<u>Dochód głównego żywiciela rodziny</u>						
Do 450 tys.	1	31	31	17	10	10
451-700	2	33	28	24	5	8
701-950	4	40	23	21	4	8
951-1200	4	43	29	13	3	7
1201-1450	4	40	28	18	4	6
1451-1950	4	44	27	16	4	4
Powyżej 1950 tys.zł	8	48	30	8	3	3